

Але К. Малевич на цьому не зупиняється, доводячи розуміння як дійсності так і живопису до стану «безпредметності», або, як говорив В. Кандинський до «емансипації фарб та форм», які у своїй істинності звільняються від утилітарної значущості, що завжди задаються людським сприйняттям.

По-десяте, через форму як внутрішню так і зовнішню здійснюється процес самовираження художника, віддзеркалення його особистісної природи. Саме художнє «Я» митця виокремлює рухомі елементи дійсності, а потім з них складає художнє ціле.

Література

1. Богомазов О. Живопис та елементи //Переклад з рос. за рукописом «Живопись и элементы» (фонд №360 у ЦДАМЛМ). – К.: Задумливий страус, 1996. – 90 с.

2. Эйхенбаум Б. М. Теория «формального метода» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://orojaz.ru/method/method_intro.html 5.

3. Малевич К. Супрематизм. Мир как безпредметность, или вечный покой. <http://ruslit.traumlibrary.net/book/malevich-ss05-03/malevich-ss05-03.html>

Малівський Анатолій Миколайович
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії та соціології
Дніпропетровського національного
університету залізничного
транспорту імені академіка Лазаряна

НАУКОВА РЕВОЛЮЦІЯ НОВОГО ЧАСУ ТА АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ПРОЕКТ ДЕКАРТА

Аналізуючи чинники становлення антропологічного проекту Декарта, перш за все варто зосередити увагу на особливостях сучасного бачення його укоріненості в науковій революції. Радикальні зміни сьогодення супроводжуються істотними зрушеннями в рецепції усталеного та, здавалось б, незмінного минулого. Донедавна образ філософії Нового часу в літературі супроводжувався лише згадками про гносеологію, бездушний раціоналізм та інструментальний дегуманізований розум як провісник техногенної цивілізації.

В дослідницькій літературі останнього часу все більш зримо увиразнюється тенденція тлумачення Нового часу як періоду фундаментальних трансформацій в способі людського існування, що детермінує актуалізацію проблеми природи людини. Увага до означених змін зумовлює перегляд усталених штампів стосовно техноморфного характеру філософування Нового часу. Зокрема проблематичною стає екстраполяція методології природничих наук на всі сфери реальності, включаючи суспільне життя та природу людини.

Наслідком означених трансформацій є втрата переконливості та очевидності хрестоматійної тези про орієнтацію філософування на фізику як ідеал наукового знання. Досі простий та очевидний зміст поняття природи

демонструє свою проблематичність та амбівалентність, оскільки все більш явною є фрагментарність та недостатність вузького смислу слова. А отже, все більш запитаним є перехід до широкого значення слова «природа».

Ключова роль цього поняття у спадщині Декарта є більш явною, якщо ми приймемо до уваги його кореляцію з тлумаченням головних моментів вчення мислителя – базової інтенції (правомірність техноморфної інтерпретації), наявність та істотність антропологічного проекту та етики, правомірність кваліфікації його як втілення інструментального розуму тощо.

Аналізуючи чинники нігілізму в історико-філософській рецепції спадщин Декарта, легко зауважити на головній ролі поняття природи в вузькому значенні слова. Кожен, хто знайомився з текстами мислителя, з власного досвіду знає, як важко подолати спокусу буквальної рецепції тези про орієнтацію на фізику як ідеал наукового знання. В якості неспростовних аргументів постають тексти «Світу», «Дискурсії про метод», «Принципів філософії». Переконливість означеної тези засвідчує зокрема і текст Вступу 1647 року з акцентуванням центральної ролі фізики як стовбура дерева, від якого походять інші науки. Додатковим та незаперечним аргументом на користь відданості науковому баченню світу є відомий приватний лист Декарта, котрий прийнято друкувати як Вступ до останнього прижиттєвого твору – «Пасій душі» (за винятком російського видання), в якому мова йде про намір розглядати пасії як синонім внутрішнього світу людини з точки зору фізики.

Детермінанти формування вузького розуміння змісту поняття природи безпосередньо зумовлені взаємодією двох чинників, а саме – а) наївним тлумаченням картезіанського осмислення наукової революції, б) упередженістю сучасного способу філософування стосовно метафізики. У першому випадку поверхове бачення підходу Декарта до тлумачення наукової революції зводиться до пошуків безсумнівного, достовірного начала та розбудові на його базі нової картини світу. Осмислюючи та окреслюючи варіанти більш глибокого бачення чинників становлення наукової картини світу, варто зосередитися на доцільності її метафізичної інтерпретації.

В дослідницькій літературі останнього часу все більш чітко увиразнюється тенденція виходу за межі образу філософії Декарта як гносеології та наголошення на значимості метафізики, етики, антропології. Передумовою більш глибокого розуміння спадщини Декарта як цілісної системи є увага до тих метафізичних припущень, котрі лежать в її основі. На даний момент метафізика Декарта отримала глибоке осмислення як онто-тео-логія, тобто як спадкоємиця середньовіччя в текстах Ж.Л. Марйона. Що ж стосується метафізики, пов'язаної з науковою революцією, то вона ще чекає своїх дослідників. А без неї неможливо відповісти на питання про той фундамент, на якому стало можливим картезіанське бачення антропології, етики, метафізики.

В ході аналізу чинників становлення нового типу метафізики доцільно зосередити увагу на контексті актуалізації проблеми природи людини, а саме – на першій науковій революції та гіпотезі Коперніка. Схематично окреслюючи означений вплив, варто зауважити руйнацію граничних засад світобудови

універсуму, освячених авторитетом церкви та можливість обґрунтування об'єктивних знань в формі звертання до природи людини. Доцільність останнього кроку стає більш явною, якщо ми згадаємо, що людина є істотою, котра в ієрархії світобудови найбільш наближена до Бога. Але на цьому шляху перед людиною постає у всій своїй гостроті драматичне питання – за яких умов вона як недовершена істота може виступати в ролі наріжного каменя об'єктивного знання? Інакше кажучи, оскільки суттєвою перешкодою розбудови об'єктивної картини світу є слабкість природи людини, то ключовою передумовою її реалізації є подолання цієї вади. Результатом вдосконалення природи людини є її спроможність попри власну обмеженість виступати в ролі наріжного каменя та міри всіх речей. Найбільш виразно наявність глибокого інтересу до пошуку наріжного каменя нової світобудови засвідчує текст «Медитацій», де Декарт звертається до образу Архімеда.

Здавалось б, мова йде про експлікацію та осмислення наукової відстороненої істини, котра жодним чином не пов'язана з природою людини та способом її існування. Але уважне ставлення до текстів переконує в хибності попередньої констатації. Формою увиразнення тези про антропологічну проблематику, свого роду осередком філософування Декарта є перша назва «Дискурсії» – «Проект всезагальної науки, котра спроможна підняти природу людини на більш високий щабель досконалості» (на чому мислитель наголошував у приватному листі до Мерсена в березні 1636 р.).

В контексті наукової революції слабкість людської природи для Декарта асоціюється з суб'єктивністю та чуттєвістю як перешкодами на шляху до істини. А тому окреслюючи в тексті «Дискурсії» власне бачення цілісності образу світу, котре має увінчуватися осмисленням природи людини, він приймає її до уваги лише фрагментарно – як агент, суб'єкт пізнання, тобто як чистий, відсторонений спостерігач (на чому наголошується в тексті «Дискурсії»). Відповідно, коли мова йде про вдосконалення природи людини, то остання приймається до уваги лише фрагментарно – як раціональна істота, а її ідеалом та орієнтиром є набуття нею здатності «не хибити» («Дискурсія» та «Медитації»).

Досі ми спостерігали детермінуючий вплив контексту наукової революції на тлумачення природи людини в текстах Картезія, котре є абстрактним та фрагментарним. Але його потужний геній проявляється не лише в пошуці власної відповіді на виклики часу щодо розбудови вчення про природу людини як суб'єкта пізнання, але й у виході за межі уявлень про редукованість природи людини до інтелекту, детермінованого потребою змістовної розробки проблем етики. Передумовою конструктивного осмислення останньої є вихід за межі поверхового бачення людини як носія розуму та перехід до а) філософського осмислення цілісності природи людини як синтезу розуму, тіла та пасій, б) тлумачення форм самореалізації людини, означуваних поняттями: щастя, радість, задоволення. Інакше кажучи, тут доцільно акцентувати увагу на одному з наскрізних в творчій спадщині мислителя прагнень – цілісної розбудови картини світу, починаючи з бездушної математизованої природи через вчення про неживу та живу природи до людини як вершини природи та

теорії її належної поведінки – етики. Спадщина Декарта дає можливість прослідкувати основні етапи еволюції його позиції від схематичного бачення в тексті «Світу» (котрий включав в себе трактат «Людина» як останню главу) через «Дискурсію» по «Принципи філософії» зі знаменитим Вступом 1647 року. Останній, як відомо, містить образну ілюстрацію цілісності філософії в вигляді розгалуженого дерева, стовбуром якого є фізика, а інші галузі знань (медицина, механіка та етика) є похідними від неї. Для нас особливу цінність має інший, відмінний від попереднього, варіант окреслення основних компонентів системи, де акцентується присутність людини як специфічної частки природи та отримання корисних для неї знань: «...особливо людини, ...корисні для неї знання» (Вступ до «Принципів» 1647 року). Мова йде про інший, відмінний від задачі обґрунтування результатів наукової революції, ряд чинників, котрі детермінували змістовне осмислення антропологічної проблематики у спадщині Декарта.

Отже, як засвідчує проведений аналіз, незаперечна заслуга Декарта полягає у пошуку власної відповіді на запит епохи щодо розбудови антропології як вчення про природу людини, ключовим чинником чого є наукова революція. До числа надбань мислителя належить вихід за межі абстрактного та фрагментарного образу людини, пов'язаного з відстороненим осягненням істини та перехід до розробки цілісного вчення про природу людини як підґрунтя для змістовної розбудови етики.

Kateryna Novikova

dr socjologii,

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej
im. Alcide de Gasperi w Józefowie

HIERARCHIE, SAMOORGANIZACJA A SIEĆ W UJĘCIU FRANCISA FUKUYAMY

Poświęcony problemom rozwoju współczesnego etapu cywilizacji ludzkiej oraz jej wartościom „Wielki Wstrząs” Francisa Fukuyamy przedstawia schemat poznawczy, który w pewnym sensie powstaje z analizy dwóch trendów, „procesów, toczących się równolegle” [1, s. 254]. Czynniki technologiczne i gospodarcze, nowoczesne zasoby komunikacji a globalizacja produkcji spowodowały przejście krajów rozwiniętych do nowej epoki, powstania społeczeństwa zorganizowanego dookoła informacji. Jednocześnie porządek społeczny, moralny i kulturowy, stosunki międzyludzkie uległy poważnym zmianom. Zgodnie z hipotezą Fukuyamy „wraz z błogosławieństwami płynącymi z gospodarki opartej na informacji pojawiły się w naszym życiu moralnym i społecznym również pewne zjawiska negatywne”, wśród których wymienić można osłabienie więzi rodzinnych i wspólnotowych, wzrost przestępczości, kryzys zaufania do instytucji społecznych oraz „wybujął indywidualizm” [1, s. 15]. Poważne wyzwanie rzucone wartościom ze strony post-industrializmu było odnotowane już wcześniej [2, s. 245]. Zdaniem Fukuyamy bez względu na wszystkie negatywne konsekwencje obecnego „informacyjnego”